

کتابخانه ملی رشت

گیلان جایگاه مردمی است که پا به پای گذشت روزگار همواره آزاد و سرفراز زیسته اند. اینان با سابقه بینش و درک صحیح خود همه وقت به دانش و دانشمندان، بهاء و ارزش شایسته ای داده اند.

اشاعه فرهنگ و تأسیس کتابخانه را که سابقه آن به حدود بیش از ده قرن پیش می رسد، باید بر پایه چنین برداشتی دانست. فرمانروایانی مانند عمادالدوله، بهاءالدوله و عضدالدوله دیلمی که فرمانروایی آنان از نیمه اول قرن چهارم هجری آغاز گردیده بود، از پیشگامان این راه بودند. کتابخانه ای که عضدالدوله دیلمی در شیراز برپا کرده بود و تمام کتاب های آن دوره در رشته های مختلف علوم در آن جمع آورده بود، از امکان رقابت با کتابخانه بزرگ سامانیان در بخارا برخوردار بود.

از دیگر کتابخانه هایی که به وسیله مردم گیلان در بیرون از این سرزمین و یا در همین منطقه تاسیس شد، می توان به موارد زیر اشاره نمود: کتابخانه دیلمان که پس از تصرف این سرزمین به دست سلطان محمود غزنوی به آتش کشیده شد، کتابخانه حزین لاهیجی در اصفهان که بر اثر هجوم افغانه از میان رفت، کتابخانه میرزا اتابک وزیر گیلان در رشت، کتابخانه میرزا طاهر تنکابنی در تهران، کتابخانه آقا شیخ مجتهد رشتی، بزرگ عهد ناصری که مسجدی در ابتدای بازار بزرگ رشت به نام ایشان مشهور است و شاید بیش از دو هزار جلد کتاب خطی داشت، کتابخانه آقا سید جلال اشرف به همت شیخ حسین آستانه ای، کتابخانه صدرالشریفه، داماد کامران میرزا نایب السلطنه و نوه میر عبدالباقی حجة الاسلام که کتاب های خطی بسیار داشت، کتابخانه یکان، کتاب شناس مورد احترام تالش دولاب، کتابخانه میرزا عبدالباقی شیخ الاسلام در ماسوله و کتابخانه خصوصی گیلانیان، از جمله کتابخانه دکتر محمد روشن که باید به این مجموعه افزود. فکر تأسیس کتابخانه ملی رشت که کهن ترین کتابخانه مستقل عمومی در کشور ماست، در شرایطی به میان آمد که کتابخانه های موجود جوابگوی نیاز مردم در بالا بردن سطح دانش عمومی آنها نبود. در چنین موقعیتی شادروان محمدعلی تربیت به ریاست فرهنگ گیلان رسید. او با توجه به فضای مساعد گیلان و مردم اندیشمند و روشنفکر این سامان در صدد برآمد تا به کمک آنها کتابخانه ای تاسیس کند.

به این منظور افرادی انتخاب شدند که همگی از تجربه و صلاحیت کافی برخوردار بودند و عبارت اند از: شادروان حاج سید محمود روحانی از مجتهدان بزرگ عصر و رییس دادگستری دوران انقلاب مشروطه و عضو هیات اتحاد اسلام در قیام جنگل، شیخ بهاءالدین املشی عضو هیات اتحاد اسلام در قیام جنگل، شیخ محمد حسن آمن بازرگان، محمد علی پیربازاری وزیر دارایی جنگل، شیخ احمد سیگاری بازرگان، علی اکبر نپاوندی بازرگان، ابراهیم نعمت زاده نامی بازرگان، محمد حاتم که زمانی رئیس اداره نوغان و شهردار رشت بود، علی اکبر آصف کارمند فرهنگ، تقی راتقی کارمند فرهنگ، آقا بزرگ تجلی کارمند دارایی، ابراهیم فخرایی معلم مدرسه متوسطه، سید محمود قائم مقامی کارمند فرهنگ، میرصالح مظفرزاده کارمند فرهنگ، عبدالحسین صادقی نژاد ملقب به امیر منتخب مدیر مدرسه نمره یک رشت، رسول قازانچایی بازرگان. این هیأت که در آغاز کار شانزده نفر بودند، بعدها به بیست و پنج نفر رسید.

سرانجام در روز سه شنبه ۱۶ خرداد ۱۳۰۶ ش برابر با پنجم ذی الحجه ۱۳۴۵ هـ. ق جمعیتی به نام نشر معارف گیلان که هدف عمده آن تشکیل کتابخانه ملی بود تأسیس شد و کمیسیونی برای شروع کار ساختمان کتابخانه تشکیل گردید.

این عده سعی کردند نظر مسئولین آن زمان را به خود جلب کنند و در نهایت کفیل شهردار موافقت نمود زمین مورد نیاز را در اختیار جمعیت قرار دهد و به منظور تسریع در کار احداث ساختمان، مبلغ سه هزار تومان نیز به عنوان هدیه ای برای احداث کتابخانه بپردازد.

اعضای جمعیت با استفاده از نفوذ خود نخست به جلب حمایت رؤسای ادارات مبنی بر وضع عوارض بر صادرات برنج به نفع مؤسسات عام المنفعه آن روز یعنی بیمارستان پورسینا و کتابخانه ملی رشت نمودند. سپس با ترتیب نمایش فیلم و تئاتر به نفع ساختمان و انتشار قبض از مردم کمک خواستند. در ۲۵ فروردین سال ۱۳۰۹ بنای کتابخانه به منظور استفاده از کتاب ها ، مجلات و روزنامه ها به طور دائم به نام جمعیت نشر معارف به ثبت رسید.

کتابخانه ملی رشت ساعت پنج بعدازظهر روز پنجشنبه ۱۹ مهرماه ۱۳۱۳ شمسی در حالی که موزیک شهرداری مقابل دروازه کتابخانه نواخته می شد با حضور عده ای از دانشمندان و افراد سرشناس شهر ، رؤسای ادارات و فرهنگیان گشوده شد. کتابخانه هنگام گشایش ۱۷۵۹ جلد کتاب خطی ، چاپی ، فارسی ، عربی و خارجی داشت. یکی از مغازه های پایین تر اختصاص به قرائت خانه عمومی یافت تا مردم در ساعات فراغت به طور رایگان در آنجا به خواندن روزنامه و مجله بپردازند و با محیط کتابخانه آشنا شوند.

هنوز هفت سال از فعالیت این کتابخانه نگذشته بود که در شهریور ۱۳۲۰ با هجوم اشغالگران روس ، وضع کتابخانه مختل شد و روس ها محل کتابخانه را اشغال کردند و بسیاری از روزنامه ها و مجلات ، به وقت جابه جایی از بین رفت.

سال ۱۳۲۹ یعنی بیست سال پس از صدور نخستین سند مالکیت کتابخانه ، شهرداری رشت زمینی را که متصل به کتابخانه بود به کتابخانه واگذار نمود و در سال ۱۳۴۶ زمین بایری که بعد از احداث خیابان اعلم الهدی (شاه سابق) جلوی دروازه کتابخانه باقی مانده بود، رسماً به مالکیت کتابخانه درآمد و هیأت مدیره توانست با پولی که از شرکت ملی نفت ایران دریافت نموده بود، سالن جدیدی احداث نماید.

کتابخانه ملی بارها از طرف شخصیت های علمی و دانشمندان والامقامی چون علامه دهخدا ، ملک الشعرا بهار ، ادیب السلطنه سمیعی ، عباس اقبال آشتیانی و دکتر محمد معین مورد بازدید قرار گرفت و از آن به نیکویی نام برده شد. این بزرگان از کتابخانه ملی رشت به عنوان یکی از کتابخانه های کم نظیر ایران یاد کردند. شادروان محمدعلی پیربازاری اولین مدیر کتابخانه ملی بود. او ریاست بیمارستان پورسینای رشت را نیز که آن هم با همت مردم همین شهر ساخته شده بود، به عهده داشت.

بعد از پیروزی انقلاب اسلامی ایران در اداره امور جمعیت نیز تغییراتی حاصل شد و ادامه این حرکت به عهده هیأت مدیره دیگری واگذار گردید و دکتر سرور ایزدی مسئولیت امور کتابخانه را به عهده گرفت و توانست با توسعه ساختمان فعلی کتابخانه و با خرید دستگاه های تهیه میکروفیلم و دوربین عکاسی ، دستگاه نمایش میکروفیلم و نیز ایجاد ارتباط با کتابخانه های دیگر ، در داخل و خارج کشور و تهیه کتاب های مفید به زبان های فارسی و بیگانه ، تأثیر قابل توجهی در پیشرفت کتابخانه به جای گذارد.

سپس ابراهیم خاوری به این سمت برگزیده شد و با علاقه تمام این کار را پی گرفت. در حال حاضر استاد جعفر خمami زاده از طرف هیأت امنای جمعیت نشر فرهنگ گیلان ، مدیریت کتابخانه ملی رشت را به عهده دارد.

کتابخانه ملی رشت (طبق شمارش سال ۱۳۷۶) دارای حدود ۱۰۴۱۴۳ جلد کتاب بوده که در این میان ۸۳۵ جلد آن ، کتاب خطی است . در این کتابخانه تحویل کتاب برای مطالعه به روش بسته ، و نگهداری کتاب ، به صورت طبقه بندی است.

